

SPECIJALIZOVANI

Dosije o medijima

NUNS
NEZAVISNO UDRUŽENJE
NOVINARA SRBIJE

Br. 13

februar 2012.

**ULOGA MEDIJA U
SOCIJALNOJ ZAŠTITI**

Uloga medija i primena etičkih standarda u izveštavanju o reformi sistema socijalne zaštite i korisnicima socijalnih usluga

Izazov je zaštititi ljude i podstaći društvo

Dramatične ljudske sudbine pravi su mamac za dizanje tiraža i gledanosti, a socijalna zaštita po prirodi delatnosti pravi je rudnik takvih primera. Otuda na naslovnim stranama i u udarnim terminima dominiraju skandali, a pravi je izazov kako probuditi društvo, uključujući i njen formalni deo - državu, a ljude koji su već izloženi tragediji ne povređivati i još više izolovati?

Razmena iskustava se najdelotvornija: Učesnici seminara za novinare i socijalne radnike

Zlostavljanje dece u domovima i hraniteljskim porodicama i ilegalni domovi za starije najčešće su teme koje zauzimaju naslovne strane i udarne termine u elektronskim medijima. Najširoj publici je nevidljivo bezmalo milion ljudi koji zahvaljujući nekoj od socijalnih usluga prebrode najteže trenutke u životu ili im svakodnevni život čine dostojnijim, kao i desetine hiljada zaposlenih u socijalnoj zaštiti koje se staraju o ugroženima.

Svesno značaja socijalne zaštite, ne samo u vremenima krize, Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) pokušalo je da nađe odgovor na pitanje zašto je tako i kako se ova izuzetno propulzivna oblast u javnom resoru može osmotriti i van skandaloznih primera.

Tokom više meseci sprovođenja projekta „Uloga medija i primena etičkih standarda u izveštavanju o reformi sistema socijalne zaštite i korisnicima socijalnih usluga“ ispostavilo se da dve strane od kojih zavisi dobro informisanje ljudi nemaju dovoljno kvalitetnih znanja jedni o drugima. Socijalna zaštita još je opterećena višedecenijskim pravilima o „službenoj tajni“, a mediji o njenom razotkriva-

nju. U unakrsnoj vatri su korisnici koji su u žiži interesovanja samo kad se dogodi zločin. Doda li se tome da su tradicionalna sramota od siromaštva, bolesti i mana dobijenih rođenjem, kao i još aktuelan stav da je nasilje nad decom, partnerom i starijim članovima domaćinstva „porodična stvar“, dobija se sumorna slika koju nadjačavaju samo skandali i povremeno jaka državna inicijativa kakva je bila javna rasprava o Zakonu o socijalnoj zaštiti.

Drugi cilj projekta bio je upravo promocija reforme zaokružene novim zakonom koji je značajno proširio obim i prirodu socijalnih usluga, ali i povećao broj korisnika o čemu se, uprkos kampanji, ne zna dovoljno. Zbog toga je, osim podsećanja na profesionalne standarde, novinarima nacionalnih i lokalnih medija na četiri radionice prezentiran opseg reforme u kombinaciji sa drugom značajnom društvenom obavezom - smanjenjem siromaštva.

Na seminaru koji je okupio novinare i zaposlene u sistemu socijalne zaštite razgovaralo se i o mogućnostima bolje komunikacije i temama izvan skandaloznih. Kao i na radionicama, posebna pažnja je

posvećena pravilima o izveštavanju o incidentnim situacijama i počinjenim krivičnim delima, sa posebnim naglaskom na zaštiti žrtava. Zajednički stav je da se, zbog sprečavanja i ponavljanja takvih situacija o njima javnost mora obaveštavati, ali uz puno poštovanje žrtava.

Na brifingu za urednike sažeti su utisci i informacije koji se nalaze i u ovom dodatku, kako o potencijalnim temama vezanim za socijalnu zaštitu, tako i o potrebi da se striktno primenjuju etičke norme u izveštavanju. Njihovim poštovanjem istovremeno se štite i novinari i mediji od nepotrebnih sudskih postupaka i novčanih kazni za povredu prava kako korisnika, tako i pružalaca socijalnih usluga.

Radionice su održane u Beogradu 20. oktobra, Vranju 30. novembra, Novom Sadu 8. decembra i Užicu 14. decembra 2011. Seminar je održan 25. januara 2012, a brifing 2. februara u beogradskom Medija centru.

Projekat je sproveden u saradnji i uz podršku Ministarstva za rad i socijalnu politiku i Ministarstva za kulturu, informisanje i informaciono društvo.

Seminar za novinare i socijalne radnike 25. januara, Medija centar Beograd

KODEKS KAO NAJBOLJA ZAŠTITA

Oblast socijalne zaštite pogodna je za manipulacije, u njoj se obrće ogroman novac i nadležna je za sudbine mnogih ljudi, zbog toga bi novinari trebalo s posebnom pažnjom da izveštavaju o temama iz ove oblasti, a da nadležni u socijalnoj zaštiti budu spremni na saradnju

Iako zbog ekonomske krize sve veći broj ljudi potpada pod neki vid socijalne zaštite, izveštavajući o ovoj oblasti mediji često krše osnovne profesionalne norme i zlostupotrebavaju i krše prava korisnika socijalne zaštite, ocenila je potpredsednica Nezavisnog udruženja novinara Srbije Jelka Jovanović na radionici za novinare i socijalne radnike „Uloga medija i primena etičkih standarda u izveštavanju o reformi sistema socijalne zaštite i korisnicima socijalnih usluga“, održanoj 25. januara u Medija centru.

Svi građani mogu biti korisnici neke od usluga socijalne zaštite. Predavači na seminaru

Govoreći o setu zakona koji „pokrivaju“ izveštavanje o oblasti socijalne zaštite, potpredsednica NUNS-a je istakla da onaj ko se pridržava Kodeksa novinara Srbije neće se ogrešiti o zakon.

„Kodeks je za svakog novinara najbolji vid zaštite i sebe i drugih“, naglasila je Jelka Jovanović. Ona je upozorila da je oblast socijalne zaštite vrlo zgodna za razne manipulacije, da se u njoj obrće ogroman novac i zbog toga bi novinari s posebnom pažnjom trebalo da izveštavaju o temama iz ove oblasti.

ZAŠTITA ŽRTAVA: Jedna od najčešćih grešaka u izveštavanju novinara jeste nepoštovanje pretpostavke nevinosti, a vrlo često u kršenju ovog pravila medijima pomaže i policija koja neretko i pre istrage i podizanja optužnice daje puna imena ne samo okrivljenih, već i žrtava.

„Zna se gde je postavljena granica zaštite privatnosti osumnjičenih. Tek u trenutku podizanja optužnice može se otkriti identitet optuženog. Do tada i oni imaju pravo na zaštitu“, rekla je potpredsednica NUNS-a i dodala da je jedino odstupanje kod javnih funkcionera.

Ona je naglasila da je novinar dužan da štiti dostojanstvo dece, žrtava nasilja, osoba sa invaliditetom i pripadnika drugih ugroženih grupa. Zato je veoma važno na koji se način piše o oblasti socijalne zaštite, a novinari i urednici trebalo bi da izveštavaju bez

jakih reči, nekontrolisanih optužbi, dodatnih epiteta.

Jelka Jovanović je socijalnim radnicima sugerisala da uvek koriste pravo na demanti i ispravku i insistiraju na njima, pošto i Zakon o javnom infor-

ti. Takođe, naglasila je, preporuku Kodeksa novinarima da ne izveštavaju o primerima za koje su lično vezani i ukazala na mogućnost socijalnim radnicima da u takvim slučajevima traže objektivnog novinara.

KOMORE ZA SOCIJALNE RADNIKE

Kao najznačajnije promene koje je doneo novi zakon Jasmina Ivanović navela je uvođenje regulatornih standarda koji korisnicima pokazuju šta sve mogu da očekuju u službama socijalne zaštite, bez obzira na to gde se one nalaze, kao i pluralizam pružalaca usluga. Jedna od novina je i osnivanje Komore socijalne zaštite koja će imati svoj Etički odbor koji će doneti Kodeks profesionalne etike. Etički odbor imaće mogućnost da pružaocima usluga socijalne zaštite opominje, novčano kažnjava smanjenjem plate do 30 odsto i da im privremeno zabrani samostalan rad na ne manje od 30 dana, a ne više od šest meseci.

misanju i Kodeks novinara Srbije propisuju pravo na isti prostor i isto mesto na kojem je objavljena informacija za koju se zahteva ispravka ili deman-

Kada je reč o elektronskim medijima Jovanović je podsetila da je Savet Radiodifuzne agencije obavezan da 24 sata dnevno prati svaki medij sa nacionalnom frekvencijom i da se od tog tela može tražiti prepis materijala koji bi eventualno trebalo demantovati, kao i praćenje drugih medija.

Posle duge pripreme štampani mediji su dobili samoregulatorno telo - Savet za štampu. Novinama čija se greška utvrdi Savet može izreći samo „moralnu“ sankciju, ali mediji koji prekrši profesionalne standarde dužan je da objavi odluku Saveta za štampu kojom se konstatuje kršenje profesionalnih normi.

Zakon o socijalnoj zaštiti obuhvata izuzetno osetljive kategorije stanovništva - decu, osobe sa invaliditetom, starije, siromašne.

„To su sve ljudi koji ne mogu sami o sebi da se brinu ili im je smanjena

noj TV stanici s nacionalnom frekvencijom u kojem su u Centru za socijalni rad razgovori s korisnicima usluga urađeni krajnje neprofesionalno. Ljudi su snimani direktno, a pravilo je da se snimaju s leđa da se ne bi otkrio njihov identitet.

„Čovek ima prava da bude zaštićen, čak i kad on to ne želi. Naš zajednički zadatak jeste da damo što preciznije informacije ljudima kako da preguraju teške periode u životu, ali i istovremeno da oni budu maksimalno zaštićeni“, istakla je Jelka Jovanović.

Kao posebno skandalozan primer ona je navela sudbinu deteta koje je preživelo ubistvo i samoubistvo roditelja u Beogradu.

„Svi mediji su prekršili Kodeks i sve pobrojane zakone u tom slučaju, a niko nije razmišljao šta će biti s tim detetom kroz 10 ili 15 godina kad dođe do novinske dokumentacije o svojoj porodičnoj tragediji. Nažalost, ta priča je na apsolutno neprimeren način dospela u medije zahvaljujući policiji, zaposlenima bolnici, ali nekim članovi-

ZAKON O SOCIJALNOJ ZAŠTITI

Socijalna zaštita je organizovana društvena delatnost od javnog interesa čiji je cilj pružanje pomoći i osnaživanje za samostalan i produktivan život u društvu pojedinaca i porodica, kao i sprečavanje nastajanja i otklanjanje posledica socijalne isključenosti, Korisnik ima pravo na socijalnu zaštitu koja se zasniva na socijalnoj pravdi, odgovornosti i solidarnosti, koja mu se pruža uz poštovanje njegovog fizičkog i psihičkog integriteta, bezbednosti, kao i uz uvažavanje njegovih moralnih, kulturnih i religijskih ubeđenja, u skladu sa ljudskim pravima i slobodama.

KORISNICI

Korisnici socijalne zaštite su državljani Republike Srbije. Korisnici socijalne zaštite mogu biti i strani državljani i lica bez državljanstva, u skladu sa zakonom i međunarodnim ugovorima.

spособnost da se brinu o sebi. Njima je potrebna briga društva upravo zbog te smanjene sposobnosti i zbog toga izveštavanje o tim kategorijama mora biti što profesionalnije“, istakla je Jelka Jovanović.

PRIMERI I PRAVA: Potpredsednica NUNS-a prezentovala je nekoliko primera grubog kršenja Kodeksa novinara Srbije. Jedan od njih je priloga na jed-

ma detetove familije“, rekla je potpredsednica NUNS-a.

Ona je podsetila i na slučaj devojčice koja je bila zaštitno lice doma u Kulini, a nekoliko godina kasnije njen otac je bio osumnjičen da ju je zlostavljao.

„Svi mediji, uključujući i one za koje se vezuje poštovanje standarda, kao B92, objavili su vesti koje otkrivaju

I za novinare i za socijalne radnike bitan kodeks ponašanja

LICENCE ZA NOVINARE

Pitanje koje je obeležilo prvi deo rasprave na seminaru jeste da li se sistem licenciranja može primeniti i na novinare.

„O tome se dugo vode rasprave u novinarskim krugovima. Ja sam za, mada je moje mišljenje u manjini“, rekla je Jelka Jovanović. Potpredsednica NUNS-a je naglasila i da je novinarstvo loše plaćena profesija, plate, ukoliko se uopšte primaju, niže su nego u socijalnoj zaštiti i sve češće je novinarstvo usputna stanica za ljude koji će se posle nekoliko godina zaposliti u marketingu.

„Činjenica je da bi u ovakvim uslovima rada zapravo veoma mali broj angažovanih u medijima mogao steći licencu“, rekla je Jovanović.

PRAVILA UN I EU: Viša savetnica u Ministarstvu rada i socijalne politike Jasmina Ivanović istakla je da su mediji deo eksternog regulatornog sistema socijalne zaštite jer nastupaju u ime građana Srbije, a jedan broj građana je deo sistema socijalne zaštite. Ona je naglasila da su mediji snažno podržali donošenje novog Zakona o socijalnoj zaštiti još od faze javne rasprave u kojoj je aktivno učestvovalo oko 2.000 ljudi, a 80 odsto primedaba koje su se čule na javnoj raspravi implementirano je u Zakon.

Novi Zakon o socijalnoj zaštiti bazira se na ostvarivanju ljudskih prava koja su u sistemu Ujedinjenih nacija, pošto je Srbija zemlja potpisnica mnogih međunarodnih ugovora, pakta i konvencija koji je obavezuju i daju smernice koje bi trebalo pretočiti u nacionalne zakone.

Takođe, Srbija je potpisnica i brojnih preporuka Evropske unije koje su takođe obavezujuće za našu državu. **SOCIJALNA UKLJUČENOST:** Menadžer tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Srbije Žarko Šunderić objasnio je da je siromaštvo jedna, a socijalna uključenost druga tema. On je tu tvrdnju ilustrirao primerom osobe sa invaliditetom koja nije siromašna, ali je isključena sa tržišta rada, nema pristup finansijama i obrazovanju.

„Socijalna isključenost nije samo pitanje novca, već je i pitanje dostojanstva jer socijalno isključene osobe ne ostvaruju neka svoja ljudska prava“, objasnio je Žarko Šunderić.

Prema njegovim rečima Srbija je od 2000. godine prošla kroz dva perioda - prvi koji je trajao do 2008. koji se može nazvati godinama reformi i ekonomskog buma, dok je period od 2009. do danas obeležila svetska ekonomska kriza i kraš globalnog ekonomskog sistema.

U godinama velikog rasta Srbija je izdvajala značajna sredstva ne samo za socijalnu politiku, ali u kriznim godinama postavilo se pitanje može li privreda koja tone sve to da isfinansira. Zbog toga je dobro što je sklopljen aranžman s Međunarodnim monetarnim fondom koji je prema rečima Žarka Šunderića „član vladajuće koalicije“ koji

drži odgovornim i ne dozvoljava nam da trošimo više nego što možemo. Srbija se, podsetio je on, zadužila do granice od 45 odsto, od 2008. izgubili smo preko 500.000 radnih mesta formalne i neformalne zaposlenosti, prosečna neto zarada je pale sa 402 evra 2008. na 370 evra prošle godine, dok se stopa nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva povećala na 40 odsto, a apsolutno siromaštvo skočilo je sa 6,1 na 9,2 odsto.

Zbog svega toga Srbiji su potrebne nove mere politike s kojima će se uhvatiti u koštac sledeća Vlada Srbije. Prva od njih je socijalna aktivacija čiji je cilj da spreči ljude da beže od tržišta

rada, zatim aktivne mere zapošljavanja, razvoj socijalne ekonomije i preduzetništva koji neće „zaposliti Srbiju, ali će zaposliti 10.000 ljudi koji su svakako izgubljeni za tržište rada“.

Jedna od mera je i smanjenje cene rada kako bi se poslodavci stimulisali da zapošljavaju nove radnike i ona će najverovatnije ići u paketu s povećanjem PDV-a, kao i mikrokreditiranje, odnosno omogućavanje pristupa finansijama velikom broju ljudi koji nisu kreditno sposobni. Veoma su važne i inkluzivne mere u obrazovnom sistemu jer je prioritet države da spreči ispadanje dece iz školskog sistema. ■

KODEKS NOVINARSKA PAŽNJA

Novinar je obavezan da pristupa poslu sa dužnom profesionalnom pažnjom. Novinar ne sme slepo da veruje izvoru informacija. Novinar mora da vodi računa o tome da izvori informacija često slede svoje interese ili interese društvenih grupa kojima pripadaju i prilagođavaju svoje iskaze tim interesima.

ODGOVORNOST NOVINARA

Novinar je dužan da poštuje pravilo pretpostavke nevinosti i ne sme nikoga proglasiti krivim do izricanja sudske presude.

Novinaru je zabranjeno da koristi neprimerene, uznemiravajuće, pornografske i sve druge sadržaje koji mogu imati štetan uticaj na decu.

Novinar je dužan da poštuje i štiti prava i dostojanstvo dece, žrtava zločina, osoba s hendikepom i drugih ugroženih grupa.

Novinar neguje kulturu i etiku javne reči, poštuje pravo na odgovor, izvinjenje i ispravku i dužan je da blagovremeno objavi odgovarajuću ispravku.

U prikupljanju informacija, fotografija, dokumenata, zvučnih i video zapisa novinar će se koristiti samo časnim sredstvima.

Novinar ne treba da nastavi sa postavljanjem pitanja, telefoniranjem, fotografisanjem ili snimanjem privatnog lica pošto je zamoljen da odustane.

Pritisak na privatno lice da dâ odgovor na neko pitanje može biti nastavljen i nakon odbijanja, ali samo pod uslovom da za to postoji utemeljen javni interes.

Novinar ne izveštava o temama u kojima ima lični interes, odnosno o temama u kojima dolazi do konflikta interesa

Žarko Šunderić: Socijalna uključenost nije samo pitanje novca

INSPEKCIJA REDOVNO I PO PRIJAVI

Posebno interesovanje novinara, ali i socijalnih radnika, izazvala je samostalna savetnica u odeljku za inspeksijski nadzor Ministarstva rada i socijalne politike Nena Darmanović. U ovom odeljenju, nadležnom za sve socijalne ustanove, radi pet inspektorki.

Inspektori socijalne zaštite ustanove i zaposlene nadziru „na tri nivoa“. To su redovni, planski nadzor, zatim vanredni nadzori, tj. nenajavljene posete na osnovu dobijenih predstavi. Obično se reaguje na osnovu prijava, molbi ili zahteva. „Treći nivo nadzora nazivamo kontrol-

nim, kad se proveravaju ishodi prethodnih nadzora, kao i realizacija naloženih mera“, objasnila je Nena Darmanović. Osnovni ciljeve inspeksijskog nadzora su, pre svega, provera ispunjenosti uslova za pružanje usluga socijalne zaštite, uvid i ocenu rada pružaoca usluga, sti-

canje uvida u dokumentaciju... Inspektorica je istakla da je od 2010. godine radom ove službe zatvoreno 30 ilegalnih domova za starije. Ona je ukazala na problem tromosti pravosuđa jer se nekoliko puta desilo da prekršilac Zakona ostane nekažnjen zbog „zastarelosti postupka“.

Nena Darmanović: Dužnost rukovodilaca ustanova je da ispitaju sve okolnosti nekog incidenta

INSPEKCIJA REDOVNO I PO PRIJAVI / Nastavak sa strane III

Na pitanje novinara zašto mediji ne mogu ići sa inspekcijom na teren i praviti reportaže, kao što to rade s vremenom na vreme s policijom, Darmanovićeva je objasnila da je nadzor socijalnih ustanova veoma osetljivo polje, te bi se vrlo lako mogla preći granica etičkog ponašanja ili čak ugroziti životi nekih korisnika socijalne zaštite, kao što su deca, osobe sa invaliditetom, stariji, stanovništvo ispod granice apsolutnog siromaštva.

Kada je reč o reakcijama po prijavi, pritužbi, molbi ili zahtevu, koji mogu biti i anonimni, Inspekcija je dužna da reaguje u što kraćem roku. U slučaju obaveštenja o incidentnim situacijama, poput nasilne smrti, bekstva ili nestanka korisnika, obaveza ustanove socijalne zaštite je da odmah, a najkasnije u roku od 24 sata, obavesti Ministarstvo.

„Mnoge su se stvari desile u poslednje dve godine. U Kulini, kada je štitečnik bačen s prozora u subotu, mi smo tek u ponedjeljak u podne saznali za to. Dužnost rukovodilaca ustanova je da ispitaju okolnosti pod kojima se desio incident i da nam dostave podatke“, objasnila je Nena Darmanović.

Prilikom nadzora ustanova socijalne zaštite inspektori pregledaju objekte, prostorije i opremu kojom se obavlja delatnost socijalne zaštite, kontrolišu evidenciju i dokumentaciju i uzimaju pisane izjave od lica koja obavljaju neku delatnost.

„Ako je situacija prilikom nadzora alarmantna inspektori mogu da traže pomoć policije. Do sada smo samo u tri

ili četiri slučaja tražili asistenciju policije. Reč je o slučajevima privatnih, ilegalnih domova čiji pružaoci usluga nisu imali dozvolu za rad“, rekla je Nena Darmanović.

Zakon dozvoljava inspektorima socijalne zaštite da privremeno zabrane obavljanje delatnosti ustanovama, najduže do šest meseci, ali su dužni i da obezbede minimum rada za vreme trajanja zabrane. Inspektori mogu privremeno da zabrane rad zaposlenom, oduzmu dozvolu pružaocu usluga, a ako je učinjeno krivično delo inspekcija može da podnese krivičnu prijavu.

„Međutim, sudovi navodno zbog prenatrpanosti predmetima ne obavljaju svoj deo posla. U 2010. godini zadržali smo rad 30 domova za starije, a u jednom slučaju sud nas je obavestio da je postupak obustavljen zbog zastarelosti. Postupak je u tom slučaju pokrenut 2009. godine, a mi smo prvi put pozvani na sud u aprilu prošle godine“, rekla je Nena Darmanović.

Odgovarajući na pitanja učesnika radionice ona je rekla da Inspekcija socijalnog rada komunicira sa sudovima od kojih dobijaju odgovore da su pretrpani i dodala je da će protiv sudije koji je vodio spomenuti predmet koji je završio zastarelošću postupka podneti prijavu.

Darmanović je rekla i da centri za socijalni rad funkcionišu i na teritoriji Kosova i Metohije isto kao i u ostatku Srbije, s tom razlikom što neke vrste pomoći idu preko Ministarstva za Kosovo i Metohiju.

Brifing za urednike

IZMEĐU
TAJNE I OBAVEZE

Serija radionica za novinare i socijalne radnike „Uloga medija i primena etičkih standarda u izveštavanju o reformi sistema socijalne zaštite i korisnicima socijalnih usluga“ završena je brifingom za urednike 2. februara u Medija centru.

Urednike medija interesovalo je šta se dešava sa beskućnicima čiji su životi ovih dana posebno ugroženi i kako im Ministarstvo može pomoći ako se ima u vidu da u Beogradu postoji samo jedno prihvatilište za odrasle kapaciteta 100 ljudi i da u njemu već boravi duplo više beskućnika.

Državni sekretar Martinović je objasnio da su prihvatilišta u nadležnosti lokalnih samouprava, dok je nadležnost Republike podrška iniciranju takvih usluga. Naime, Ministarstvo raspisuje konkurs za pružanje usluga na koji mogu da konkuriraju lokalne samouprave koje su po formiranju usluga dužne da ih finansiraju.

Viša savetnica u Ministarstvu rada i socijalne zaštite Jasmina Ivanović istakla je da su beskućnici jedna od teških tema s kojima se suočava sistem socijalne zaštite i navela primer Svratista za decu ulice koje veoma teško prelazi u ingerenciju grada Beograda što je, prema njenim rečima, pokazatelj kako

Jasmina Ivanović: Pitanje beskućnika pokazuje kako mediji mogu izvršiti dobar dodatni pritisak na državu

teško lokalne zajednice preuzimaju nove ingerencije.

„Međutim, pitanje beskućnika pokazuje i kako mediji mogu izvršiti dodatni pritisak na državu i inicirati realizaciju nekih društvenih projekata od značaja za zajednicu“, rekla je Ivanović.

Urednike je interesovalo i koliko narodnih kuhinja finansira Ministarstvo i da li se broj korisnika usluga narodnih kuhinja povećao. Martinović je rekao da iako narodne kuhinje spadaju u nadležnost Crvenog krsta i lokalnih samouprava, Ministarstvo podržava rad narodnih kuhinja u 72 opštine.

Kada je reč o broju korisnika, on se nije značajno povećao u poslednjih godinu dana. U Srbiji (bez Beograda) bilo je prošle godine 31.500 korisnika, dok ih je 2010. bilo oko 30.000.

„Budući da se očekuje novi talas ekonomske krize, broj korisnika usluga narodnih kuhinja neće se smanjivati“, rekao je Martinović.

Govoreći o etičkom izveštavanju o sistemu socijalne zaštite i korisnicima socijalnih usluga, potpredsednica Nezavisnog udruženja novinara Srbije

Reformom socijalnog sistema povećana su prava građana

ZORAN MARTINOVIĆ: KRUNA
DESETOGODIŠNJE REFORME

Državni sekretar Ministarstva rada i socijalne zaštite Zoran Martinović istakao je na brifingu za urednike da je jedan od najznačajnijih rezultata tog ministarstva u ovom sazivu donošenje Zakona o socijalnoj zaštiti koji je „kruna desetogodišnje reforme sistema socijalne zaštite“. On je posebno pohvalio sve medije u Srbiji jer su u fazi javne rasprave i donošenja Zakona pružili značajnu podršku pravnom aktu „koji na sveobuhvatniji i moderan način definiše usluge socijalne zaštite“.

„Novim zakonom omogućeno je znatno većem broju korisnika da dobiju novčanu socijalnu pomoć i ti su iznisi uvećani u odnosu na rešenja iz prethodnog zakona“, rekao je Martinović.

Prema ranijem Zakonu o socijalnoj zaštiti najveći iznos koji je korisnik mogao

dobiti na ime novčane socijalne pomoći bio je 12.000 dinara, dok prema novom zakonu ta pomoć može dostići 25.000 dinara. Kada je reč porodičnoj pomoći, u novembru prošle godine isplaćena je pomoć za oko 72.000 porodica ili oko 180.000 po jedinaca, dok je u januaru ove godine novčanu socijalnu pomoć primilo 86.000 porodica, odnosno 214.000 pojedinaca.

„Takav rezultat delom jeste posledica ekonomske krize, ali i boljih rezultata u socijalnoj zaštiti. Istakao bih i da su naši korisnici u najvećem broju dobro informisani o svim pravima koja im pripadaju, što je rezultat dobre saradnje Ministarstva i medija“, naglasio je Martinović.

Ministarstvo rada i socijalne zaštite pruža novčanu pomoć za ukupno oko 835.000 lica – reč je o korisnicima iz obla-

sti boračko-invalidske zaštite, dečije i porodične i socijalne zaštite. Prema njegovoj proceni sistemu socijalne zaštite gravitira više od milion ljudi u Srbiji. Ministarstvo rada i socijalne zaštite participira u Budžetu Srbije sa oko 12 odsto, što znači da ovogodišnji budžet Ministarstva iznosi 111,6 milijardi dinara.

Kao jedan od najvećih uspeha Ministarstva Martinović je naveo činjenicu da uprkos ekonomskoj krizi nema kašnjenja isplata za sve vidove pomoći. Takođe, Ministarstvo je obezbedilo i posebne vidove pomoći – sredstva za rad narodnim kuhinjama, podelu lanč-paketa korisnicima u ruralnim i teško dostupnim predelima,

Ministarstvo rada i socijalne zaštite pruža novčanu pomoć za ukupno oko 835.000 lica – reč je o korisnicima iz obla-

Policija često odmaže medijima saopštavajući podatke o žrtvama i osumnjičenima

Jelka Jovanović istakla je da novinari koji se pridržavaju Kodeksa novinara Srbije nikada neće doći u sukob sa zakonom, dok je Jasmina Ivanović upozorila da novinari koji krše Kodeks istovremeno krše i zakone i međunarodne konvencije čiji je Srbija potpisnik.

Najčešća greška koju novinari čine izveštavajući o korisnicima usluga socijalne zaštite je otkrivanje njihovog identiteta.

„Policija često pomaže medijima da krše zakon i prava, pre svega žrtava zlostavljanja. Ako već novinarima ne da puno ime i prezime žrtve, policija im sve to lepo 'nacrtat', rekla je Jelka Jovanović i podsetila na tragediju koja se nedavno desila u Batutovoj ulici u Beogradu: „Razvlačenje deteta preko naslovnih strana i u udarnim televizijskim terminima potpuno je određeno njegovu budućnost. Da li je iko ko je izveštavao o tragediji pomislio kakav će biti život tog deteta kada jednog shvati šta ga je snaslo?“

Ona je savetovala kolegama da pišu i posebno daju naslove kao da je reč o nekom ko im je blizak i drag i upozorila da žrtve moraju biti posebno zaštićene.

„Novinari vrlo često imaju probleme sa urednicima, posebno kada je u pitanju oprema tekstova. Trebalo bi da vodimo računa o zaštiti ljudi koji su već samim svojim životom ugroženi i bez našeg pisanja o njima“, rekla je Jelka Jovanović.

Urednike je interesovala ocena izveštavanja medija o silovanju dečaka u Požarevcu. Jelka Jovanović je rekla da se na tom primeru vidi da ima prilično pomaka u izveštavanju o osetljivim temama, ali da se i dalje postavlja pitanje zaštite u ovom slučaju i žrtve i nasilnika koji je mlađi od 14 godina.

„Meni je, međutim, neshvatljivo da su prosvetne vlasti za taj slučaj saznale posle 15 dana, a ono što mi je zasmetalo u izveštavanju je pominjanje da je žrtva dečak romske nacionalnosti, što sa celom pričom nema nikakve veze, a dodatno ga identifikuje“, rekla je potpredsednica NUNS-a.

Jasmina Ivanović je upozorila da etničko poreklo građana spada u naročito osetljive podatke prema Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti.

Većina urednika navela je da „ispadaju smešni“ kada prilikom izveštavanja štite privatnost žrtve, a konkurencija objavi podatke o identitetu. Prilikom izveštavanja o incidentima u ustanovama socijalne zaštite,

može se napisati dobar tekst a da se izostave „pikanterije“ i podaci koji bi upućivali na identitet žrtve, smatra Jelka Jovanović.

„Ako u tekstu i prilogu imamo statistiku nisu nam potrebni detalji. Uostalom, socijalni radnik ne sme da daje podatke o konkretnom slučaju, ali svaka ustanova za socijalni rad i zaštitu ima statistiku koja može da nam kaže koliko je bilo incidenata tog tipa“, rekla je Jelka Jovanović.

S druge strane, Jasmina Ivanović je istakla da je svesna da novinari često

imaju problem da dođu do informacija iz ustanova socijalnog rada.

„Shvatam da naše kolege u Trgovištu ne znaju kako da rade s vama, ali morate da shvatite da je sistem socijalne zaštite nastao 1961. godine, kada je napravljen prvi centar za socijalni rad, i da se u tom sistemu smatra da je sve što socijalni radnici rade – tajno. Oni su decenijama toliko brifovani da je sve što rade tajna, a sad ih mi učimo da čak i korisnik ima pravo da zna šta su o njemu pisali“, rekla je Jasmina Ivanović.

ZAŠTITA NOVINARA

Novinar koji se pridržava ovog kodeksa uživa podršku i zaštitu svog profesionalnog udruženja.

Novinar koji se pridržava profesionalnih i etičkih standarda ima pravo na pravnu i materijalnu pomoć u zaštiti od nasilja, pretnji, uvreda i drugih negativnih posledica zbog obavljanja novinarske profesije.

Svako ko smatra da je novinar povredio neku od odredaba ovog kodeksa, može se obratiti Sudu časti i Savetu za medije.

Suzana Paunović, pomoćnica ministra za rad i socijalnu politiku

BRIGA O
UGROŽENIMA
OBAVEZA CELOG
DRUŠTVA

U socijalnoj zaštiti podjednako važnu ulogu imaju država i lokalne samouprave. Najznačajniji korektivni faktori su mediji i nevladin sektor

Suzana Paunović: Uvođenjem metoda slučaja građani su pošteđeni štetnje od službe do službe

Socijalna zaštita razvijala se uporedo sa razvojem ljudskog roda, a savremeno značenje reči podrazumeva niz mera kojima država ili odgovarajuće institucije pružaju pomoć pojedincima kojima je potrebna. To je organizovana delatnost društva koja ima za cilj osnaživanje ugroženih kategorija da žive samostalno i produktivno u svojoj zajednici, ali i da spreči sve moguće rizike za socijalnu isključenost.

Kad se govori o socijalnoj zaštiti najčešće se misli na finansijsku pomoć, ali ona podrazumeva i niz drugih mera koje povećavaju šanse za zapo-

Drugi deo posla realizuje se preko ustanova socijalne zaštite. Tu spadaju različite vrste domova – za stare, za decu bez roditeljskog staranja, domovi za lica sa smetnjama u razvoju, domovi za smeštaj lica sa psihijatrijskim problemima i kojima je završeno bolničko lečenje, a koji ne mogu da se vrate u svoje porodice.

Veliki problem su ustanove za korisnike socijalne zaštite ogromnih smeštajnih kapaciteta, ali sa uslugama koje ne zadovoljavaju standarde. Ovi domovi su nasleđe iz prošlih vremena

METOD „UVOĐENJA SLUČAJA“

Ministarstvo je uz pomoć Vlade Kraljevine Norveške investiralo značajna sredstva u obuku 8.000 zaposlenih za metod „uvođenja slučaja“. Proces je personalizovan, korisnik se obraća samo jednom zaposlenom koji vodi njegov slučaj. Postupak je bitno skraćen i šteti korisnika neprijatnih trenutaka i vremena koje je trošio pripremajući svoju tešku životnu priču svima ponaosob, od psihologa do pravnika.

U procesu reforme socijalne zaštite akcenat je stavljen i na izradu standarda usluga.

slenje, brigu o starijima, o osobama sa invaliditetom, deci bez roditeljskog staranja, često ženama... Brigu o njima u Srbiji vode zaposleni u preko 140 centara za socijalni rad.

LOKAL I USTANOVE: Svaka opština u Srbiji ima svoj centar za socijalni rad čiji je osnivač. Država finansira zaposlene, a direktore centara i organe upravljanja lokalna samouprava. Postoje i aktivnosti koje finansira sam građanin, kao na primer u Beogradu, poslovi koji su u vezi sa subvencijama za električnu energiju, ogrevi i druge jednokratne pomoći različitih namena...

gdje se akcenat stavljao na „sklanjanje“ ljudi s poteškoćama u razvoju daleko od očiju društva. Rešavanje ovih problema je i jedan od osnovnih postavljenih ciljeva socijalne zaštite kroz program poboljšanja usluga.

Nazalost, veliki broj ljudi još boravi u domovima. Imamo dom u Kragujevcu, nazvan prema obližnjem naseľju Male Pčelice, prvi mali grad koji brine za više od 850 ljudi. Dobro je što su ljudi zbrinuti, ali suštinski najveći problemi ovog sistema upravo su takve institucije sa izuzetno velikim brojem korisnika. Ako me pitate zašto je

Teško je poštovati standarde ako to ne čine svi: Učesnici brifinga

to tako onda su najjednostavniji parametri uvek finansijski. Dan bolničkog lečenja za takve ljude košta više od 5.000 dinara, a u ustanovi socijalne zaštite manje od 1.000 dinara. Dakle, izvrši se tzv. akutna faza, posle toga bolnice kažu da su svoje završile i da dalje vidimo šta ćemo.

PRIVATNICI: Pored državnih domova, u Srbiji je registrovano 177 privatnih ustanova socijalne zaštite. To su najčešće domovi za starije. Međutim, veliki je broj domova koji funkcionišu ilegalno, bez dozvole za rad. O njima Ministarstvo dobija informacije na osnovu prijave porodica koje su tamo smestile svoje srodnike ili na osnovu reklamnog materijala iz poštanskih sandučića gde vam nude smeštaj i brigu za 20.000 ili 30.000 dinara mesečno.

Za dve godine zatvorili smo tridesetak domova u kojima su ljudi bili smešteni u veoma lošim uslovima. Najčešće u po nekoliko osoba u dve-tri prostorije, često i u stambenoj zgradi, a ne znate ko se o njima brine. Naglašavam da je tu odgovornost države ista kao odgovornost onih koji tamo ostave nekog svog. Uvek ljudima savetujemo da proveru, pozovu, pitaju... U krajnjem slučaju, neka se osvrnu oko sebe i neka vide da li bi oni ostali u tom prostoru. Često pozivamo ljude da nam prijavljuju ukoliko naiđu na sumnjive domove.

NVO: Veliki broj nevladinih organizacija učestvuje u pružanju različitih vrsta usluga i radi partnerski sa Ministarstvom rada i socijalne zaštite. Ova saradnja se intenzivirala u poslednjih desetak godina, iako je na početku bilo otpora zaposlenih u državnom sistemu socijalne zaštite.

Pre desetak godina na nagoveštaj da ćemo nešto raditi sa nevladinim organizacijama reakcije nisu bile dobre. Bilo je komentara da oni nisu dovoljno stručni, da su došli ovde da umnu naš posao itd. Do danas se mnogo toga promenilo, pa je nedavno kolega na jednom skupu rekao da današnji korisnici socijalne zaštite mnogo znaju o tome šta su njihova prava zahvaljujući saradnji sa NVO.

Uprkos hroničnom nedostatku novca da se opskrbe svi korisnici socijalne zaštite, treba imati u vidu da je ova desetogodišnja reforma mnogo toga dovela u red. Tako je 2001. godine najveći problem bio isplata socijalnih pomoći koje su kasnije više od godinu dana. Ministarstvo je do 2004. postiglo dinamiku redovnosti isplaćivanja. Ne treba zaboraviti da je ovde reč o velikim sumama na mesečnom nivou, negde oko tri milijarde dinara.

Sledeći korak posle finansijskog oporavka bio je donošenje strateškog dokumenta - Strategija socijalne zaštite - 2005. godine i ona je odredila dalje pravce razvoja. Posle usvajanja Strategije od Vlade nastavili smo realizaciju postavljenih ciljeva od kojih je možda

najznačajniji uspostavljanje sistema usluga umesto sistema ustanova. Ono što je socijalna zaštita obezbeđivala u prethodnom periodu bila su, pre svega, prava da se možete smestiti u neki od domova. Nisu postojali klubovi, dnevni boravci... Mi smo tražili da se uspostavi mreža usluga u svim opštinama jer nije u redu da samo Beograd, Novi Sad ili Kragujevac ima neku uslugu, nego je važno da ona bude rasprostranjena po celoj teritoriji Srbije.

Želimo da smanjimo kapacitete domova i da ljudi ne idu u najrestruktivniji vid zaštite, nego da ostanu u svojim kućama i da im se tamo pruži neophodna podrška kroz različite vrste usluga i da se time prevenira smeštaj u institucije", naglašava pomoćnica ministra za rad i socijalnu politiku.

Decentralizacija se uvek pojavljuje kao jedno od važnih pitanja u reformi socijalne zaštite, pre svega zbog činjenice što nešto finansira država, a nešto lokalna zajednica. Tu se uvek postavlja pitanje korektnosti te raspodele, iako je želja Ministarstva za rad i socijalnu politiku da ojača usluge na lokalnom

Mediji su značajan korektivni faktor u sprovođenju socijalne politike: Radionica u Beogradu

NARODNE KUHINJE

Lokalna samouprava nadležna je i za osnivanje i finansiranje narodnih kuhinja, ali siromašne opštine često ni za to nemaju novca. Zbog toga je Ministarstvo u prethodne dve godine pomagalo 72 narodne kuhinje, iako su one možda više nadležnost Ministarstva zdravstva ili Crvenog krsta.

Za pohvalu bi bilo da kažemo da nemamo narodnih kuhinja ili da ih imamo samo pet. Ne treba se hvaliti brojem narodnih kuhinja, ali s druge strane velika je stvar kada nekome omogućite i taj jedan obrok dnevno. Najstrašnja je činjenica da od ukupnog broja korisnika narodnih kuhinja sve veći udeo nose deca.

phodna obuka, a za to ne postoji budžet. Upravo zbog ovakvih okolnosti naš zadatak je da ojačamo ljude koji bi mogli da rade u socijalnoj zaštiti", kaže Suzana Paunović.

Ideja reforme bila je uspostavljanje integralnog modela socijalne zaštite. Dakle, cilj je služba u kojoj čovek na jednom mestu i sa jednim odgovornim licem može završiti sve faze u procesu pružanja potrebne usluge socijalne zaštite, a ne da se šeta od službe do službe.

Interresorna saradnja na nivou države je polje koje teško funkcioniše. Povezati zdravstvo, MUP, socijalnu zaštitu u jednu sferu pokazalo se kao

prilično komplikovano i trebalo je da prode vremena da, na primer, o nasilju u porodici danas svi govore kao o velikom problemu društva, uključujući predstavnike države i medija. Mnogo je trebalo vremena da se shvati da to što je neko nekoga pretukao ne treba da bude na naslovnoj strani sa svim ličnim podacima. Kad izveštavate o detetu ili o njegovoj porodici za dete je isto dodatna stigmatizacija.

DVA STUBA: Integralna socijalna zaštita počiva na dva stuba: prvi je unapređenje zaštite siromašnih, što znači više prava i više novca za isplatu socijalnih pomoći, a drugi usluge u zajednici. U 23 opštine od 2007. do 2009. za

USLUGE

Usluge na koje se stavlja akcenat su: pomoć u kući, posebno u brdsko-planinskim opštinama sa mnogo starijih domaćinstava; klubovi za različite ciljne grupe; dnevni centri za mlade sa sukobom sa zakonom, savetovašta, skloništa za žrtve nasilja, dnevni boravci za osobe sa invaliditetom, preventivni programi za mlade, porodična medijacija, stanovanje uz podršku...

58 odsto su povećana izdvajanja za socijalnu zaštitu.

Prioriteti Ministarstva rada i socijalne politike usmereni su na osobe sa invaliditetom, pre svega na decu. U Srbiji se u ustanovama još nalazi veliki broj dece sa smetnjama u razvoju, a najveći je problem što se dete koje jednom uđe u institucionalnu zaštitu teško vraća u primarnu sredinu i svoju biološku porodicu.

Zato Dom u Sremčici već dugo drži na istom kapacitetu od 300 mesta. Nije jednostavno obezbediti povratak te dece njihovim biološkim porodicama, koliko god razvili tu uslugu u zajednici. Pokidane su veze, najveći deo roditelja prepustio je decu domu, dolaze posle dve, tri godine ili maksimalno dva puta godišnje da ih vide. S tim roditeljima teško možete da radite, njih posle deset godina života bez deteta treba ojačati i ohrabriti da dete preuzmu nazad. Imamo uzlaznu liniju u hraniteljstvu, ali kad je reč o deci sa smetnjama u razvoju to ne ide lako. Ove porodice moraju proći kroz mno-

JAVNOST RADA

Ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu, nadležni organi autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave na svojoj internet adresi, u sredstvima javnog informisanja, kao i na druge načine u skladu sa zakonom informišu javnost o socijalnoj zaštiti i pružaju druge informacije propisane zakonom.

Ustanove socijalne zaštite i pružaoci usluga socijalne zaštite obezbeđuju slobodan pristup informacijama o svom radu.

PRAVA KORISNIKA Pravo na informacije

Korisnik ima pravo da u skladu sa svojim potrebama i sposobnostima bude informisan o svim podacima koji su značajni za utvrđivanje njegovih socijalnih potreba, kao i o tome kako te potrebe mogu biti zadovoljene.

Ne mogu se razgledati ni prepisivati, odnosno umnožavati spisi koji se vode kao poverljivi, ako bi se time moglo osujetiti svrha postupka ili ako se to protivi javnom interesu ili opravdanom interesu korisnika ili trećeg lica.

go obuka, moraju da budu vrlo motivisane, ali i dobro plaćene, za šta nismo finansijski spremni.

Za prethodnih deset godina Ministarstvo je uz pomoć Vlade Kraljevine Norveške investiralo značajna sredstva u obuku za metodu „uvođenja slučaja“ za 8.000 zaposlenih u socijalnoj zaštiti. Proces je personalizovan, te se prema rečima pomoćnice ministra korisnik obraća samo jednom zaposlenom licu koje vodi njegov slučaj. Proces je bitno skraććen i šteti korisnika neprijatnih trenutaka i vremena koje je trošio priprećavajući svoju tešku životnu priču svima ponasob, od psihologa do pravnik. U procesu reforme socijalne zaštite akcenat je stavljen i na izradu standarda usluga.

Standardi u rezidencijalnim ustanovama su čak minimalni. Ako u jednoj sobi imamo osam, deset ili 15 ljudi teško možemo reći da tu ima nekog standarda. To su ustanove od pre 50 godina. Pravi primer su Kulinje. Do tamo se stiže tako što dođete prvo do Aleksinca, pa preko nekih sela do podnožja jednog brda, pa se penjete uz to brdo i dođete gore do dva, odnosno tri objekta i to je domski prostor. Oko vas je samo šuma, a najbliža kuća je kilometrima udaljena. I onda se zapitamo šta je država

htela pre 50 godina? Da skloni te ljude? Na takvim mestima je lociran najveći broj ustanova. Sad imate opciju da dom držite i dalje u njega ulazite iako znate da je na pogrešnom mestu ili da gradite novi objekat, što je sa ovim budžetom i u ovom trenutku nemoguće. A dok razvijemo usluge za njih proći će još mnogo vremena. I to jeste najveći izazov.

STANDARDIZACIJA USLUGA: Standardizacija usluga podrazumeva istu uslugu u svim domovima gde god se nalazili. U prethodnom periodu standard su određivale opštine. Stari Zakon o socijalnoj zaštiti nije dozvoljavao državi da finansira usluge, dnevne boravke, pomoć u kući... Zbog toga je osnovan „tranzicioni fond“ koji je finansirao UNDP i sva donatorska pomoć je odlazila u taj Fond koji je funkcionisao po principu „protočnog bojlera“ i puštao sredstva na lokal, a namena mu je bila uspostavljanje usluga.

Fond za socijalne inovacije raspisivao je konkurse koji su posle nekoliko godina skepse pomirili državni sistem socijalne zaštite i nevladine organizacije.

Iskustvo govori da opštinska rukovodstva i nisu bila mnogo zainteresovana za socijalnu zaštitu jer korisnike nikad nisu posmatrali kao interesantno glasačko telo. Sada predšednici opština shvataju da im je angažovanje na polju socijalne zaštite dobro, ako ni za šta drugo onda zarad lične i stranačke promocije. Mi profesionalci u ovoj oblasti mislimo da je to dobro za početak - važno je da pomoć stigne do onih kojima je najpotrebnija.

Decentralizacija u socijalnoj zaštiti može biti veoma opasna, jer najveći broj opština korisnicima ne bi mogao da isplati socijalnu pomoć. Izuzetno je važno socijalnu pomoć držati na centralnom nivou, jer vam to garantuje da ćete na teritoriji cele Srbije svakom čoveku obezbediti minimum. Dok smo radili reformu shvatili smo da ne smemo sve usluge da spustimo na lokalni nivo. Ne smemo dozvoliti da opština finansira, na primer, zaštitu trgovine ljudima. Iz budžeta Republike će se finansirati i podrška za stanovanje sa osobama sa invaliditetom u siromašnijim opštinama. ■

Radionice za novinare održane u Beogradu, Vranju, Novom Sadu i Užicu

KAKO IZBEĆI PRITISAK UREDNIKA I JAVNOSTI

Profesionalni pristup izveštavanju o temama iz socijalne zaštite, kao i u drugim oblastima, pokrivaju zakoni o informisanju, o radiodifuziji i oglašavanju, Krivični zakonik i Zakon o socijalnoj zaštiti. Značajni korektivi su zakoni u nadležnosti poverenika - o dostupnosti informacija od javnog značaja i o zaštiti podataka o ličnosti. U etičkom smislu najviše obaveza predviđa Kodeks novinara Srbije

Primeri iz prakse izazvali su najviše polemike i nedumice: Radionice u Vranju i Užicu

Ne zavisi udruženje novinara Srbije (NUNS) u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalne politike, uz podršku Ministarstva za kulturu, informisanje i informaciono društvo, organizovalo je seriju radionica za novinare u cilju podizanja profesionalnih standarda u izveštavanju o socijalnoj zaštiti, sa posebnim naglaskom na zaštiti integriteta korisnika socijalnih usluga.

Na radionicama održanim u Beogradu, Vranju, Užicu i Novom Sadu, kroz razgovor sa socijalnim radnicima

i stručnjacima Ministarstva i Nacionalnog tima za smanjenje siromaštva, stotinjak novinara upoznato je s novinama u sistemu socijalne zaštite i njihovom primenom.

NAJČEŠĆE INCIDENTNO: U razgovoru na terenu potvrđena je početna teza da se sistem socijalne zaštite i status korisnika usluga u medijima prate sporadično, najčešće incidentno, kada se otkriju drastični primeri zloupotrebe prava i zlostavljanje socijalno ugroženih pojedinaca ili grupa. Izuzetak na koji su u svim susretima ukazali pred-

stavnici resornog ministarstva bilo je kontinuirano praćenje duge javne rasprave o novom Zakonu o socijalnoj zaštiti koji je na snazi od aprila 2011. godine.

Kad je reč o primeni ovog zakona koji je uneo niz sveobuhvatnih izmena, zaključak je da korisnici različitih vidova socijalnih usluga, kao i svi građani Srbije koji su to potencijalno, nemaju dovoljno mogućnosti da se putem medija pravovremeno informišu o svojim pravima. Preovlađujuće incidentno izveštavanje nadležnim soci-

PRAVO NA POVERLJIVOST PODATAKA

Korisnik ima pravo na poverljivost svih privatnih podataka iz dokumentacije koja se obrađuje za potrebe izveštaja, odnosno za evidencije, uključujući i one koji se tiču njegove ličnosti, ponašanja i porodičnih okolnosti i načina korišćenja usluga socijalne zaštite.

Od prava korisnika na poverljivost podataka može se odstupiti samo u slučajevima predviđenim zakonom.

PRAVO NA PRIVATNOST

Korisnik ima pravo na poštovanje privatnosti prilikom pružanja usluga socijalne zaštite.

Ne smatra se narušavanjem prava na privatnost traženje informacija ili preduzimanje radnji neophodnih za pružanje usluga ili obezbeđenje prava korisnika.

KOREKTNOST

Profesionalno izveštavanje podrazumeva i korišćenje termina koji poštuju specifičnost položaja ugroženih kategorija. Do poželjnog rečnika u javnoj komunikaciji stiže se primenom stranih i domaćih iskustava i rečnik se koriguje kroz praksu. Tako se uobičajeni termin „ometeni“ kao neprikladan menja formulacijom „(deca) sa smetnjama u razvoju“.

Takođe, reč „invalid“ i izraz „ljudi sa hendikepom“ menja se pravilnim „ljudi sa invaliditetom“. Kada je reč o trećem dobu svetska iskustva preporučuju upotrebu termina „stariji“, umesto „stari“ koji ima dozu diskriminacije. Ova terminološka novina, međutim, još je „sveža“ i ljudima u socijalnoj zaštiti.

Među korisnicima socijalnih usluga je mno-

go ljudi sa zdravstvenim teškoćama. Iskustvo stručnjaka je pokazalo da se značajno smanjuju stigmatizacija i odbacivanje ljudi iz društvenog života ukoliko se umesto grubih izraza kao što su „oboleli od side“ i „zaraženi“ ili „zarazni“ koriste izrazi „ljudi koji žive sa HIV-om“. Slično je i sa kvalifikacijama „poremećeni“ ili „ljudi“ - u javnoj komunikaciji, uključujući i medije, poželjni-

ji je izraz „ljudi sa smetnjama u psihičkom razvoju“. Osim jezičkih, u izveštavanju postoje i vizuelne zamke. Česta je greška ilustrovanje fotografijama sagovornika snimljenih bez dozvole ili upotreba konkretne fotografije za ilustraciju opšte teme. Potom, snimanje anfas umesto s leđa, objavljivanje snimaka dece bez neophodne zaštite identiteta.

jalnim službama otežava komunikaciju sa građanima koji imaju potrebu za socijalnim ili povremenim staranjem.

Takođe, izveštavajući o primerima iz prakse mediji vrlo često krše osnovne etičke norme, pre svega kada je reč o identitetu korisnika usluga, čak i u slučajevima sumnje na zlostavljanje. Novim zakonom značajno je proširen broj socijalnih usluga i broj korisnika, pa se procenjuje da će, posebno u uslovima zaoštrene krize, oko milion građana biti obuhvaćeno ovim sistemom, što nameće potrebu kontinuirane edukacije novinara za izveštavanje o ovako značajnim i osetljivim temama.

Prema oceni potpredsednice NUNS-a Jelke Jovanović mediji ne pokazuju dovoljno interesovanje za reformu socijalne zaštite i rešenja koja su ustanovljena Zakonom o socijalnoj zaštiti.

„Uslugama ustanova socijalnog rada mediji posvećuju pažnju uglavnom na senzacionalistički način, izveštavaju najčešće o silovanjima, ugrožavanju dece i starijih, kao i o ilegalnim staračkim domovima“, navela je Jovanović na radionici u Beogradu održanoj u NUNS-u.

ZAKONSKI OKVIR I KODEKS: Profesionalni pristup izveštavanju o temama iz socijalne zaštite, kao i u drugim oblastima, u osnovi pokrivaju zakoni o informisanju, o radiodifuziji i oglašavanju, Krivični zakonik i Zakon o socijalnoj zaštiti. Značajni korektivi su zakoni u nadležnosti poverenika - o dostupnosti informacija od javnog značaja i o zaštiti podataka o ličnosti. Takođe, Zakon o socijalnoj zaštiti ima niz odredaba kojima se korisnici štite.

„Ipak, poštovanje Kodeksa novinara Srbije dovoljno je za ispunjavanje etičkih standarda“, navela je potpredsednica NUNS-a.

Novinari ne bi smeli bezrezervno verovati izvorima informacija koji često zastupaju lične ili interese grupe kojoj pripadaju. Obaveza medija je da

Norinari su u unakrsnoj vatri između urednika koji brinu za tiraž i obaveza prema ugroženim građanima: Radionica u Beogradu

insistiraju na senzacionalističkom izveštavanju.

„Novinari pod pritiskom urednika i uređivačke politike, ali i zbog zaštite sopstvene egzistencije, često pristaju na nekorektno izveštavanje, zaboravljajući da postoje granice preko kojih se ne sme ići i situacije u kojima svojim urednicima moraju reći - ne“, naglasila je Jelka Jovanović.

Jezik medija je često neprimeren, s ciljem izazivanja šoka kod publike zadržavajući velike gledanosti: „Novinari moraju birati jezik kojim se obraćaju publici, izbegavati prejake reči i epitete jer će u suprotnom naneti ozbiljne štete žrtvama koje se s tim teretom moraju nositi do kraja života.“

Od izuzetnog značaja je poštovanje prava na demanti, ispravku i reagovanje. Takođe, sistem samoregulacije koji je esnafski korektor neprofesionalnog ponašanja.

di, a prihvaćeno je više od 80 odsto prijedloga građana.

Prema njenim rečima u sistemu socijalne zaštite došlo je do četiri velika nivoa promena - uspostavljen je sistem efikasne novčane pomoći korisnicima kao i regulatorni mehanizmi, uveden je pluralizam pružalaca usluga

Prilikom analize primera iz prakse predavači i novinari složili su se da odgovornost za etičko izveštavanje o temama socijalne zaštite i osetljivim grupama korisnika socijalne zaštite podjednako dele i predstavnici sedme sile i državni organi. Posle žučne rasprave na radionici u Užicu novinari i

Visok procenat neaktivnog stanovništva (42 odsto) pokazuje da su građani Srbije obeshabreni i da ne veruju da mogu naći posao. Tu spadaju i lica koja su na studijama, bolesni, osobe sa invaliditetom, ali najviše je onih koji su obeshabreni i nemotivisani. I tu se gubi ljudski kapital koji ovo društvo ima.

„Period od 2000. godine do danas možemo podeliti na dva dela. Prvi, do 2008, koji karakterišu progres i povoljne ekonomske okolnosti i period posle 2008. kada je svetska ekonomska kriza ozbiljno uzdrmala poredak i donela realan osećaj nepostojanja osnovne sigurnosti“, ukazao je Šunderić

On je istakao da se problem siromaštva može rešiti samo međusektorskom saradnjom i da će glavni zadatak sledeće Vlade Srbije u oblasti socijalne zaštite i zapošljavanja biti uvezivanje svih politika koje se bave ovim oblastima. Postoji više mogućih scenarija mera buduće vlade, a to je povećanje PDV-a, smanjenje cene rada, odnosno doprinosa koje plaćaju poslodavci, donošenje aktivnih mera zapošljavanja, ulaganje u obrazovni sistem, pogotovo u obrazovanje odraslih.

„Za izlazak iz ovakve situacije najvažnije je obrazovanje i nacionalni prioritet je da zadržimo svu decu u školi do kraja školovanja“, rekao je Šunderić.

On je najavio da je moguće da će od sledeće godine „rad koštati manje“, odnosno da se neće oprezivati zarade do 15.000 dinara, umesto današnjih do 10.000 dinara, kao i da će početi da se primenjuje sistem mikrokreditiranja koji će posebno biti značajan za oko 250.000 porodica koje nemaju pristup finansiranju.

Pored podrške obrazovanju, nastavljanju smanjenja stope ranog napuštanja školovanja, povećanom pristupu finansijama, u ovoj godini akcent će se staviti i na promociju „aktivnog starenja“. Cilj države bio bi da se stanovništvo što duže zadrži u sistemu rada i da stariji što duže aktivno učestvuju u funkcionisanju zajednice. Programi aktivnog starenja promovisu zdrave stilove života, volontiranje starijih...

U Srbiji, prema statističkim podacima, 9,2 odsto stanovništva živi ispod linije apsolutnog siromaštva i oko dva miliona je siromašnih, odnosno onih koji gravitiraju liniji apsolutnog siromaštva. Ova druga grupa ne ostvaruje pravo na socijalnu pomoć jer je tik iznad linije, ali realno živi život veoma sličan najugroženijoj kategoriji. Pored toga, u Srbiji živi i oko tri miliona izdržavanih osoba, čak 500.000 ljudi prima socijalnu pomoć, a posebno je zabrinjavajući podatak da ima 29.840 korisnika narodnih kuhinja, gde sve češće po obrok dnevno dolaze deca.

ŽIVOTNI USLOVI ROMA

Neki od dokaza poboljšanja životnih uslova, posebno najugroženijih vide se kod romske dece. Pohađanje predškolskih programa romske dece iz naselja udvostručeno je u periodu od 2005. do 2010. godine. Stopa upisa u osnovnu školu porasla je sa 66 na 91 odsto. Prepolovljena je stopa smrtnosti romske dece, država i nevladin sektor ulagali su značajna sredstva za poboljšanje kvaliteta života romskih porodica...

i različiti modeli finansiranja. Ključna stvar je uvođenje standarda u sistemu usluga socijalne zaštite, a od iduće godine planirano je uvođenje licenci bez kojih niko neće moći da pruža usluge socijalne zaštite. Dakle, novi zakon propisuje obavezno licenciranje stručnih radnika na period od šest godina, koje će pratiti stručni nadzor i inspekcija u cilju poboljšanja kvaliteta usluga socijalne zaštite.

„Jedina ustanova koja se neće licencirati je Centar za socijalni rad. Svi ostali pružaoci usluga će morati da prođu kroz sistem licenciranja, da prođu program obuke, te će se prikupljati bodovi koji će biti neophodni za dobijanje licence za narednu godinu“, objasnila je Jasmina Ivanović.

Ona je je naglasila značaj novinarske profesije, jer su upravo novinari faktor koji treba da ukazuje na probleme nepoštovanja ljudskih prava i da na direktan ili indirektan način vrše pritisak na državu. Mediji su deo eksternog regulatornog sistema, a teme o ostvarivanju ljudskih prava bivaju sve zastupljenije i otvorenije.

„Sistem Ujedinjenih nacija ima veliki broj konvencija, od kojih je sedam ključnih i mediji su dužni da se informišu o tim međunarodnim ugovorima kako bi profesionalno obavljali posao i korektno izveštavali o ovako osetljivim temama“, upozorila je Jasmina Ivanović.

KO SU NAJSIROMAŠNIJI U SRBIJI?

Statistički, najsiromašnije kategorije stanovništva potiču iz negradskih područja, a od 2008. do 2010. stopa apsolutnog siromaštva ove grupe podigla se sa 7,5 na 13,6 odsto. Među najugroženijim kategorijama nalaze se porodice sa šest i više članova, deca starosti do 13 godina, domaćinstva čiji nosilac nije završio osnovnu školu, domaćinstva čiji nosilac nije zaposlen ili je neaktivan, pa čak i samozaposleni. Navedene kategorije biće prioriteta za državu da im kroz isplatu socijalnih pomoći i pružanje ostalih usluga pomognu da prevaziđu egzistencijalne poteškoće onoliko koliko finansijske prilike budu dozvoljavale. Akcent će se staviti i na motivisanje neaktivnog, a radno sposobnog stanovništva da nastavi potragu za poslom i da se što pre vrati u sistem.

poštuju prezumpciju nevinosti i ne koriste neprimerene, uznemiravajuće i pornografske sadržaje izveštavajući o ranjivim grupama. Novinar je dužan da štiti prava dece, žrtava zločina, osoba sa invaliditetom i svih ostalih ugroženih kategorija stanovništva.

Govoreći o primerima neprofesionalnog izveštavanja o socijalno ugroženim grupama Jovanović je upozorila da „jedan od najproblematičnijih izvora informacija može biti policija“, jer novinarima često daje podatke o žrtvi. Ona je posebno istakla obavezu novinara da privatnost pripadnika ugroženih grupa štite i od javnosti i od pretpostavljenih urednika, ukoliko oni

„Nedavno je počeo da radi i Savet za štampu kojem se mogu prijaviti mediji ukoliko dođe do kršenja prava osoba o kojima se izveštava. Novine koje su prekršile granicu dužne su da objave odluku Saveta“, rekla je Jelka Jovanović.

VELIKI POMAK: Viša savetnica u Ministarstvu rada i socijalne politike Jasmina Ivanović navela je da je u reformi socijalne zaštite koja traje od 2001. najveći broj zacrtanih ciljeva ostvaren, a da je novi Zakon o socijalnoj zaštiti (usvojen u martu 2011) najdemokratskiji ikad usvojen u Srbiji, budući da mu je prethodila najveća javna rasprava u kojoj je učestvovalo oko 2.500 lju-

SPECIJALIZOVANI

Dosije o medijima

Impres:

Urednica: Jelka Jovanović;
Novinari: Tamara Vlaškin i Vladimir Sudar;
Fotografije: Medija centar i NUNS;
Lektor: Lidija Cenić;
Prelom: Zoran Spahić;
Izdavač: NUNS;
Za izdavača: Vukašin Obradović